

Templéni Árpád

OLÁH Róbert

XX III (2023)

A Bibliotheca Corvina
„sorsa, küldetése
és végzete”

nr. 1, 87-89.

Monok István az elmúlt évtizedekben számos írását szentelte Hunyadi Mátyás magyar király (1458–1490) jeles könyvtárának. Az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatójaként része volt az Európától Észak-Amerikáig szétszóródott corvinák digitalizálását elindító nemzetközi program, a *Bibliotheca Corviniana Digitalis* létrehozásában 2001-ben. A 2022-ben a L'Harmattan Kiadó és a Tokaj-Hegyalja Egyetem gondozásában megjelent új munkájában a corvinák és az ősnymtatványok kapcsolódási pontjait, a gyűjtemény pusztulását és az újraösszeállítására irányuló kísérleteket, a tudománytörténeti vonatkozásokat és a Corvina Könyvtár nemzettudatot befolyásoló hatását tárja elénk.

A kortárs uralkodói gyűjteményekkel (burgundiai, spanyol, nápolyi, francia, angol, itáliai, német) való összevetés során megvont mérleg szerint Mátyásé volt az akkori Európa második legjelentősebb humanista gyűjteménye, egyedül a pápai könyvtár volt hozzá fogható. A humanista tudósok hálózatának közreműködésével létrejött, főként kódexekből álló reprezentatív királyi könyvtár a görög és latin nyelvű irodalom lehető legteljesebb korpuszát igyekezett összegyűjteni.

A Bibliotheca Corvina és a nyomtatott könyvek viszonyának bemutatásakor Monok István kétirányú folyamatra hívja fel a figyelmünket. A kortárs uralkodókhoz hasonlóan Mátyás maga is többre értékelte a díszesen illusztrált kéziratokat, ám 1471-től kezdve több tucatnyi ősnymtatványt kapott, amelyek számbavétele gazdagítja a lehetséges corvinák számát. Silius Italicus és Roberto Valturio munkái, az első két magyarországi nyomda termékei mellett több mint hatvan nyomtatványról feltételezhetjük, hogy jelen voltak a könyvtár termeiben. Másrészt az uralkodói gyűjtemény darabjai időnként nyomtatásban megjelent szövegkiadások alapjául szolgáltak, például Bessarion kardinális levele, Diodorus Siculus, Polybius és Antonio Bonfini egyes művei esetében.

A könyvtár újraegyesítésére vonatkozó kísérletek történetéről már többen írtak, eddig azonban még nem végeztek el az erre vonatkozó történeti szövegek összegyűjtését és új kiadását, amelyre Monok István szerint feltétlenül szükség volna a további kutatásokhoz. Monok az áttekintésében új szempontot érvényesít: kiemeli, hogy milyen módon befolyásolta a Bibliotheca Corvina a Magyarországról és a magyarokról ki-

alakult képet. Négy történeti korszakot különít el ennek vizsgálatakor. A Buda elfoglalása utáni időkben a humanisták gyakran siratták a jeles gyűjtemény vesztét, s kiemelték, ha egy általuk sajtó alá rendezett szövegkiadás egyik változata egykor elérhető volt Mátyás könyvtárában. Michael Neander a görög nyelvtanában, Joachim Vadianus Európa-leírásában, Conrad Gessner *Bibliotheca universalis*ában, Paulus Jovius az elogiumaiban, Pieter van Opmeer és Laurens Beyerlinck a kronológiájában emlékezett meg a nagyszerű gyűjteményről vagy annak egyes darabjairól. A 16. század végén gyakran emlegették a Budán maradt kódexeket: Báthory Zsigmond történetírója, Szamosközy István például a nemrég felfedezett történetfilozófiai művében Corippus és Stephanus Geographus/Byzantinus munkáira utalt. A 17. században az erdélyi fejedelmektől a jezsuita rend tagjain át a Habsburg uralkodókig többen megkísérelték visszaszerezni a Budán maradt vagy a Konstantinápolyba hurcolt kódexeket. Bécsből érkezett a török uralom alatt álló Budára Peter Lambeck császári könyvtáros 1666-ban, akinek diplomáciai útját a kortársak élénk érdeklődése kísérte. A Buda 1686. évi visszafoglalását követően átvizsgált, majd Bécsbe szállított erősen rongált könyvanyag azonban aligha elégtette ki a tudósok másfél évszázados várakozásait, már csak azért sem, mivel a megtalált kötetek egykor a királyi kápolnához tartozhattak.

A Bibliotheca Corvina tudománytörténeti jelentőségének terjesztéséért is sokat tett az említett Peter Lambeck. Az ő leírását vette alapul Johannes Lomeier, majd Lomeiertől Franciscus de Ridder,

Rudolf Capell és mások. A szöveg hagyományozódás Monok István által megrajzolt útjához tartozik Julius Pflugiusnak a Budán talált kötetekről tudósító levele, amelyet Johann Andreas Schmidt közölt. Monok megállapítása szerint a nemzetközi tudósvilág figyelmére méltó hírértékkel bírt bármilyen információ, amely a budai várban található kódexekre vonatkozott.

A következő alfejezetben a Toruń–Lipcsé–Jéna háromszögben megjelent egyetemi disszertációk és kiadványok rajzolják ki a Bibliotheca Corvina megítélésének 18. századi történetét. A jeles toruńi evangélikus gimnázium rektora és könyvtárosa, Peter Jänichen tudósított a városban őrzött Naldi-kódexről, amelyben a kiváló itáliai humanista, Naldo Naldi dicsőítő eposza olvasható Mátyás könyvtáráról. (Nemrég felmerült, hogy a Bibliotheca Corvinára vonatkozó egyik legjelentősebb forrás, a Naldo Naldi költeményét tartalmazó kódex visszakerülhet Magyarországra a 2021-ben a lengyeleknek adományozott II. Zsigmond Ágost aranyozott gyermekpáncéljáért cserébe.) A kéziratot Jänichen lemásolta vagy lemásoltatta az erdélyi szász Martin Schmeizel számára, aki szeretett volna kiadni egy gyűjteményes kötetet a budai királyi könyvtárról, ám végül a szöveget a toruńi rektor rendezte sajtó alá 1731-ben. Naldo Naldi kéziratát lemásolta Dobai Székely Sámuel is Bél Mátyás számára, aki 1737-ben jelentkezett a revideált szövegkiadásával. Legutóbb 1890-ben Ábel Jenő gondozásában jelent meg az eposz. Említést érdemel továbbá az ágostonos rend bécsi könyvtárosa, Xystus Paulus Schier disszertációja 1766-ból.

A Magyar Királyságot a török uralom alól felszabadító Habsburg Birodalom igyekezett azáltal is az ország újraegyesítőjeként pozícionálni magát, hogy mindent megtett a szétszóródott corvinák összegyűjtésére. A 18. század második felében tudósok egész hada közölt a gyűjteményre vonatkozó adatokat és forrásokat. Johann Georg Schwandtner, Kollár Ádám, Kaprinai István, Johann Gottlob Böhme, Ireneo Affó, Georg Jeremias Haner, Wallaszky Pál, Johann Georg Schelhorn és Karl Frangott Gottlob Schoenemann munkásságának ilyen irányú szeletét ismerhetjük meg Monok István könyvéből.

Az utolsó fejezetben a hungarus-tudat és a magyarságtudat, valamint a Bibliotheca Corvina összefüggéséről olvashatunk. Legvégül pedig a Bibliotheca Corvinát mint a nemzeti egység szimbólumát ismerhetjük meg. Bár a Habsburg kultúrpolitika a 18. századtól kezdve a birodalom részének tekintette Mátyás egykori könyvtárának darabjait, csak a kiegyezés után tudtak visszaszerezni néhányat. 1869-ben Abdul-Aziz török szultán négy, 1877-ben Abdul Hamid harmincöt corvinának vélt kódexet adományozott Ferenc Józsefnek, illetve a budapesti Egyetemi Könyvtárnak. Az első világháborút követő kulturális javakra vonatkozó rendezés során érkeztek még corvinák Magyarországra, majd megkezdődött ezek szakmai kiértékelése, valamint kiállítások és díszalbumok segítségével történő bemutatása.

Monok István a *Függelék*ben közli az 1686-ban Budán járt Luigi Ferdinando Marsigli hadmérnök bolognai hagyatékának a Bibliotheca Corvinára vonatkozó szeletét, valamint az ifjú Batthyány

Ignác (a leendő gyulafehérvári püspök) és Anselme Berthold bencés szerzetes levélváltását a besançoni corvinákról. A forrásközlést a rövidítések jegyzéke és terjedelmes irodalomjegyzék követi. A kötetben közölt harminckét fotó jórészt corvinákból megjelent szövegkiadások címlapjáról és a Bibliotheca Corvina történetére vonatkozó nyomtatványokról készült, a kötet végén megtaláljuk ezek jegyzékét. Tudományos kiadványok használatához nélkülözhetetlen személy- és helynévmutató segíti a tájékozódást.

Az *Europica Varietas Tokajensis* sorozat korábbi tagjaihoz hasonló arculattal, keménykötésben kiadott könyvet izléses dizájn jellemzi. Első borítóján a Schedelkrónikából származó budai várrészlet látható, hátul a Philustratus-corvinát ábrázoló 17. századi metszet egy darabja. A kissé apró betűs törzsszöveget finom papírra nyomták, ugyanakkor az illusztrációk időnként meglehetősen sötétek maradtak.

A Tokaj-Hegyalja Egyetem Speculum Kutatócsoportjának kiadványsorozatában jelent meg Monok István munkája, s mint az az egyetemi háttérű tudományos szövegeknél előfordul, az értékes latin nyelvű idézetekből nem készült magyar fordítás. Emiatt leginkább a szakértő kutatók figyelmére számíthat a kötet.

(Monok István: *A Bibliotheca Corvina. Egy könyvtár sorsa, küldetése és végzete. L'Harmattan – Tokaj-Hegyalja Egyetem, Budapest – Sárospatak, 2022. 240 o. ISBN 978-963-414-924-8. Europica varietas Tokajensis. Főszerkesztő: Monok István. Acta Universitatis Tokajensis Sárospatakini – Patrimonium culturale – Dissertationes I. Sorozatszerkesztő: N. Kiss Tímea. ISSN 2939-6484*)

LÁTÓTÉR

MONOK István:

Egy borvidék írott öröksége feltárásának elvi megfontolásai – a tokaji borból szóló 18. századi könyvek

5

VOZDVIZSENSZKIJ

Vagyim Olegovics:

Orosz cárok bora – a magyar borok királya. A Magyar Borok Császári Bizottsága Tokaj-Hegyalján (1733–1798)

12

MOLNÁR Dávid:

Filiczki János „Kardashian-indexe”. Egy szinte elfeledett humanista költő irodalmi hírnevéről

16

KÖZLEMEN Judit:

Hodossy Béla zenepedagógiai munkássága

29

LÁTÓHATÁR

SZULOVSKY János:

A képzőművész
Hoppál Mihály

41

TUSNÁDY László:

Az olasz Parnasszus vándora. Madarász Imre hatvanéves

59

KONCZ Gábor:

Búcsú dr. Nagy Károlytól

62

KONCZ Péter:

Klímaparát
gyepgazdálkodás

64

Sárospatak városfejlődésének kezdetei (1968–1977) egy korabeli dokumentum tükrében
(Közléteszi: Bolvári-Takács Gábor)

70

LÁTÓSZÖG

OLÁH Róbert:

A Bibliotheca Corvina „sorsa, küldetése és végzete”

87

BODNÁR Krisztián:

Kazinczy Ferenc képzőművészeti érdeklődése a (neo)klasszicizmus kontextusában

90

KOVÁTS Dániel:

Előszó a sárospataki óvodapedagógus-képzés jubileumi kötetéhez

93

BOLVÁRI-TAKÁCS

Gábor:

Aki látja a fától az erdőt. Tiszteletkötet Stumpf Istvánnak

96

A Zempléni Múzsza 2022. évi tartalomjegyzéke

99

...
Lapszámunkat Hoppál Mihály festményeivel illusztráltuk. A címlapon a Torda című alkotása.

Zempléni Múzsza

A Tokaj-Hegyalja Egyetem lektorált tudományos folyóirata

Szerkesztőség

Lapalapító és főszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor

Lapigazgató és felelős kiadó: Bordás István

Szerkesztők: Egey Emese, Haffner Anikó, Lovas Anett

Grafikai szerkesztő: Tellinger András

Szerkesztőségi titkár: Tóthné Durányik Angéla

Szerkesztőbizottság

Prof. Dr. Baráth Béla Levente PhD

Dr. Bene Zsuzsanna PhD

Prof. Dr. Bolvári-Takács Gábor PhD

Dr. habil. Csorba Dávid PhD

Dr. habil. Kelemen Judit DLA

Dr. Koncz Gábor PhD

Dr. Koncz Péter PhD

Dr. Lapis József PhD

Prof. Dr. Pusztay János CSc

Dr. Takács Ádám PhD

Dr. habil. Ugrai János PhD

ISSN 1585-7182

Kiadja a Zempléni Múzsza Társadalomtudományi és Kulturális Alapítvány, Sárospatak.

Adószám: 18442960-1-05 Bankszámlaszám: 11994105-06429168-10000001

Szerkesztőség: Tokaj-Hegyalja Egyetem, 3950 Sárospatak, Eötvös u. 7. I. em. 52.

Kiadói postacím: 3950 Sárospatak, Pf. 235.

Kiadói és szerkesztőségi elektronikus levelezési cím: titkarsag@zemplenimuzsa.hu

Honlap: zemplenimuzsa.hu; facebook.com/zemplenimuzsa

Közlésre szánt kéziratot csak elektronikusan fogadunk.

Megjelenik évszakonként. Ára: 500,- Ft.

Előfizethető átutalással a kiadónál. Előfizetési díj egy évre 2000,- Ft.

Megvásárolható a fővárosban, a megyeszékhelyeken és Zemplénben az *Inmedio* és *Relay* hírlapüzletekben, valamint Budapesten az Írók Boltjában.

Eredeti logó: Csetneki József. Nyomdai munkák: Kapitális Kft., Debrecen.

Támogató: Tokaj-Hegyalja Egyetemért Alapítvány

Számunk szerzői

Bodnár Krisztián történész, segédlevéltáros. *Bolvári-Takács Gábor* PhD történész, kulturális menedzser, jogász, egyetemi tanár. *Kelemen Judit* DLA zenepedagógus, habilitált egyetemi docens. *Koncz Gábor* PhD közgazdász, kultúrákutató, ny. főiskolai tanár, c. egyetemi tanár. *Koncz Péter* PhD ökológus, természetvédelmi projektmenedzser. *Kováts Dániel* dr. univ. irodalomtörténész, nyelvész, ny. főiskolai tanár, c. egyetemi tanár. *Molnár Dávid* PhD irodalomtörténész, tudományos főmunkatárs. *Monok István* DSc Széchenyi-díjas irodalom- és művelődéstörténész, bibliográfus, könyvtári főigazgató, egyetemi tanár. *Oláh Róbert* PhD művelődéstörténész, régi könyves könyvtáros. *Szulovszky János* CSc, PhD történész, tudományos főmunkatárs. *Tusnády László* CSc költő, műfordító, irodalomtörténész, emeritus professzor. *Vozdvizsenszkij Vagyim Olegovics* PhD angol nyelv és irodalom szakos tanár.